

تدوین راهبردهای توسعه گردشگری با رویکرد امنیت ملی

حافظ مهدنژاد¹، سید احمد حسینی‌نیا²، فریاد پرهیز³

تاریخ دریافت: 98/02/31

تاریخ پذیرش: 98/05/16

از صفحه 101 تا 124

پژوهشی‌نامه نظم و امنیت انتظامی، سال دوازدهم،
شماره سوم (پیاپی چهل و هفتم)، پاییز 1398

چکیده

مقدمه: رونق و توسعه گردشگری منوط به امنیت است. بدون امنیت، توسعه گردشگری شکل نخواهد گرفت و بین این دو مفهوم، رابطه مستقیم و تنگاتنگی برقرار است. بر همین اساس، هدف پژوهش حاضر، تدوین راهبردهای توسعه گردشگری با رویکرد امنیت ملی در استان‌های مرکزی و شرقی کشور است.

روش: پژوهش حاضر از نوع توسعه‌ای و روش آن، مبتنی بر برنامه‌ریزی راهبردی است. جامعه آماری پژوهش شامل خبرگان حوزه گردشگری، آمایش سرزمین، امنیت، آینده‌پژوهی، برنامه‌ریزی راهبردی، جامعه‌شناسی، جرم‌شناسی، جغرافیا و ... از دانشگاه‌های تهران، تربیت مدرس، شهید بهشتی و سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی است که 30 نفر از آن‌ها بر اساس روش گلوله‌برفی انتخاب شده‌اند. از روش SWOT و ماتریس کمی QSPM برای تجزیه و تحلیل داده‌ها استفاده شده است.

یافته‌ها: در بین نقاط قوت، استقرار تأسیسات، تجهیزات و اماکن فراغتی با دید امنیتی و وجود بسترهای لازم توسعه گردشگری با نمره 0/18 بالاترین امتیاز و وجود زمین‌های مناسب به‌منظور گردشگری فرهنگی و تاریخی با نمره 0/11 حائز امتیاز کمتری شده است. در بین نقاط ضعف مشکل جذب اعتبارات و سرمایه‌های لازم و ناشناس بودن منطقه و ضعف در اطلاع‌رسانی بهتر با امتیاز 0/09 بیشترین امتیاز را دارا می‌باشند. در بین نقاط فرصت، تلاش برای جذب سرمایه‌های بخش خصوصی در حوزه گردشگری، وجود نیروی انسانی جوان در منطقه و توجه پدافندی به ویژگی‌های همان منطقه با نمره 0/21 بیشترین امتیاز به خود اختصاص داده است. در بین نقاط تهدید، تخریب محیط بر اثر اعمال گردشگران و از بین رفتن جذابیت‌های طبیعی با نمره 0/11 بیشترین امتیاز را دارند.

نتیجه‌گیری: بر اساس ماتریس SWOT، موقعیت توسعه گردشگری ملی در استان‌های مورد مطالعه با رویکرد امنیتی در قسمت راهبردهای تنوع (ST) قرار می‌گیرد.

کلیدواژه‌ها: توسعه گردشگری، امنیت ملی، راهبرد، استان‌های پهنه مرکزی و شرقی کشور.

1- استادیار گروه جغرافیا، دانشگاه سید جمال‌الدین اسدآبادی اسدآباد، ایران. (نویسنده مسئول): h.mahdnejad@gmail.com

2- دانشجوی دکتری شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوراسگان، اصفهان، ایران.

3- دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران.

مقدمه

گردشگری به پدیده جهان مدرن تبدیل شده و به توسعه جامعه در زمینه‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی کمک می‌کند (عبدالحکیم و حسین‌خان،¹ 2018: 268)؛ همین‌طور، موتور اصلی رشد برای توسعه اقتصادی از نظر تأمین اشتغال و ریشه‌کن کردن فقر است (اشورث و پیچ،² 2011: 1) و نقش مهمی در افزایش محبوبیت و رفاه یک کشور دارد (بیوم،³ 2011: 696). اهمیت اقتصادی گردشگری از نظر اشتغال، درآمد ارزی و توسعه منطقه‌ای نشان‌دهنده آن است که گردشگری از مؤلفه‌های مهم توسعه جوامع و اجتماعات به شمار می‌آید (کالایی‌وانی و همکاران،⁴ 2018: 55).

همچنین با گسترش محبوبیت و اهمیت تاریخی مقصدهای گردشگری، به گسترش تولید ناخالص داخلی یک کشور کمک می‌کند (برلی،⁵ 2010: 2). امنیت و گردشگری، پارامترهای یک معادله هستند که نسبتی مستقیم و ارتباط تنگاتنگی با هم دارند. اصولاً تا امنیت برقرار نباشد، سفری شکل نخواهد گرفت و سخن گفتن از گردشگری، بیهوده خواهد بود (متقی و همکاران، 1395: 77)؛ چراکه گردشگر در وهله نخست، به دنبال مکانی آرام جهت گذراندن اوقات فراغت خود است. آمارهای سراسر جهان نشان می‌دهد که ناامنی زیاد موجب کاهش بازدیدها و مسافرت می‌شود. مسائل ایمنی و امنیتی در دو دهه اخیر، در گردشگری اهمیت بیشتری کسب کرده‌اند. با توجه به اقدامات تروریستی، جنگ‌های محلی، بلایای طبیعی و بیماری‌های همه‌گیر امنیت به‌طور چشمگیری کاهش یافته است. صنعت گردشگری نمی‌تواند از تأثیرات و پیامدهای منفی این رویدادها جلوگیری کند. همین مسئله، ضرورت پژوهش در زمینه گردشگری و امنیت را آشکار می‌سازد (کووری و زیمینی،⁶ 2011: 59). به اعتقاد زینال،⁷ امنیت و ایمنی به‌عنوان یکی از عوامل ضروری در تقویت فعالیت‌های گردشگری در هزاره جدید شناخته شده‌اند. امنیت در مقصدهای گردشگری شامل مسیرهای حمل‌ونقل، باغ‌وحش، پارک، رستوران،

1- Abdul Hakeem & Hossein Khan

2- Ashworth & Page

3- Bynum

4- Kalaiyani et al

5- Brayley

6- Kóvári & Zimányi

7- Zainal

اتاق استراحت، هتل‌ها، مراکز یا اماکن مذهبی برای گردشگران است. تارلو¹ اظهار داشته است که اطمینان در گردشگری نه تنها بر تعطیلات، بلکه بر صنعت نیز تأثیر دارد. اطمینان در گردشگری نقطه‌ای است که امنیت، ایمنی، شهرت و سرزندگی اقتصادی در کنار هم قرار می‌گیرند. همین‌طور، اطمینان به معنای کاهش احتمال وقوع یک رویداد منفی نیز است (تان و همکاران،² 2017: 4502).

بر اساس اهداف سند چشم‌انداز توسعه بیست‌ساله، ایران باید به 1/5٪ کل گردشگر و 2٪ کل درآمد گردشگری جهان دست یابد. علیرغم وجود 12 نوع از 17 اقلیم و آب‌وهوای جهان در ایران، تعداد 11 هزار اثر ثبت‌شده تاریخی و قرار گرفتن جزء 10 کشور جهان از لحاظ جاذبه‌های گردشگری، در عمل نتوانسته به جایگاه قابل قبولی در سطح جهان دست یابد (ضرابی و زنگنه، 1389: 3). در این میان، استان‌های پهنه شرقی و مرکزی کشور دارای جاذبه‌ها و پتانسیل‌های گردشگری زیادی نظیر طبیعی، فرهنگی، تاریخی و ... هستند که می‌تواند موجب رونق و توسعه اقتصادی آن‌ها را فراهم نماید (قربانی‌سپهر و همکاران، 1398: 42). مهم‌ترین جاذبه‌های گردشگری این استان‌ها عبارت‌اند از: میدان نقش‌جهان، هشت‌بهشت، منارجنبان، چهل‌ستون و سی‌وسه‌پل (استان اصفهان)، فواره‌های گلی، ناف دریا، شهر باستانی پنج‌هزارساله، ساحل صخره‌ای و دریاچه هامون (استان سیستان و بلوچستان)، پارک جنگلی ناهار خوران و النگ‌دره، پارک ملی گلستان، آبشارهای کبودوال، زیارت و شیرآباد، اسکله‌های بندر گز و بندر ترکمن (استان گلستان)، آب گرم گنو- بندرعباس، شهر زیرزمینی کاریز- کیش، آبشار تزرچ، قلعه لشتان، دره ستارگان و رودخانه و چشمه آبگرم خورگو (استان هرمزگان)، بسطام، جنگل ابر، اولنگ و دشت شاد، آبشار نام‌نیک، پارک ملی کویر، غار دربند و پرور (استان سمنان)، مجموعه گنجعلی‌خان، حمام وکیل، ارگ بم و راین، جنگل پردیسان قائم کرمان، باغ شازده، آبشار سیمک، پیست اسکی سیرچ (استان کرمان)، آتشکده ورهرام، مجموعه امیر چقماق، باغ دولت‌آباد، مدرسه ضیائیه، نارین قلعه، مسجد جامع فهرج، یخچال خشتی میبد و غار شگفت یزدان (استان یزد)، حافظیه، مجموعه تخت جمشید و پاسارگاد، شهر تاریخی بیشاور، گور و داراب‌گرد، نقش رستم، نقش شاپور،

1- Tarlow
2- Tan et al

حمام وکیل، بازار وکیل، آرامگاه شاهچراغ، باغ ارم، موزه هخامنشی (استان فارس)، حرم امام رضا، شاندیز، پارک کوهسنگی، روستای پاژ (زادگاه فردوسی)، ییلاق طربقه، آرامگاه نادرشاه، فردوسی و خواجه ربیع، برج فیروزآباد و آبشار رود معجن (استان خراسان رضوی)، سد تاریخی دره، قلعه بیرجند، ارگ کلاهفرنگی، عمارت و باغ اکبریه (خراسان جنوبی)، پارک حیات وحش پردیسان، گردشگاه بابا امان، عمارت مفخم و گردشگاه بش قارداش (استان خراسان شمالی).

با این وجود، با توجه به موقعیتی که بیشتر این استان‌ها به دلیل فاصله از مرکز دارند، به همان میزان توجه متولیان امر برای حمایت‌های توسعه‌ای و گسترش زیرساخت‌ها و معرفی آن‌ها به گردشگران کاهش می‌یابد. تمرکز امکانات و خدمات در مرکز موجب دورافتادگی و محرومیت بسیاری این استان‌ها شده است. نکته قابل تأمل این است که در استان‌های مرزی برخوردار از ضعف اقتصادی و فرهنگی، سطح دغدغه‌های امنیتی نیز گسترده‌تر است (سرور و همکاران، 1393: 28). وجود امنیت می‌تواند رونق گردشگری را بیش‌ازپیش در این استان‌ها مهیا ساخته و زمینه را برای شکوفایی اقتصادی و به تبع آن، کاهش فقر و کاهش جرم و تأمین امنیت فراهم سازد. گردشگری نیز در تزریق منابع مالی به اقتصاد شهری و گردش مالی آن‌ها مؤثر واقع شده و ضمن ارزآوری و اشتغال‌زایی زمینه را برای کاهش جرم فراهم ساخته و توسعه پایدار را به وجود خواهد آورد که به نوبه خود امنیت‌زا می‌باشد. همچنین، امنیت در استان‌های مورد مطالعه موجب افزایش مدت اقامت گردشگران شده و با افزایش امنیت در مناطق گردشگری، تکرار بازدید گردشگران نیز بیشتر می‌شود. بر همین اساس، پژوهش حاضر به دنبال پاسخ‌گویی به پرسش زیر است:

مهم‌ترین راهبردهای توسعه گردشگری با رویکرد امنیت ملی در استان‌های شرقی و مرکزی کشور چیست؟

پیشینه و مبانی نظری پژوهش

پیشینه پژوهش

یافته‌های پژوهش شمیم و مظفر (2014)، در خصوص تأثیر موانع امنیتی و بی‌ثباتی در توسعه گردشگری جامو و کشمیر نشان می‌دهد، پس از ناآرامی‌های سال 1989، پایداری صنعت گردشگری تهدید شده و تعداد گردشگران کاهش چشمگیری یافته است.

یافته‌های پژوهش مسومبو (2009)، در خصوص درک احساس امنیت گردشگران و بررسی سیاست‌های گردشگری در منطقه اومهالاسوز،¹ نشان‌دهنده آن است که برخی از جرائم مردم بومی علیه گردشگران، ناشی از ناآگاهی آن‌ها از اهمیت صنعت گردشگری است؛ بنابراین آموزش مردم محلی در زمینه اهمیت فعالیت‌های گردشگری، از جانب دولت محلی ضرورت دارد (مسومبو، 2009: 1).

بر اساس نتایج پژوهش موقرپاک و قربانی (1397)، امنیت ملی کشورها، از جمله ایران، رابطه مستقیمی با توسعه و گردشگری آن‌ها دارد. بر مبنای نتایج پژوهش ضرابی و دهقانیا (1396)، بین دو متغیر امنیت و توسعه پایدار گردشگری در کلان‌شهر اصفهان، رابطه خطی معناداری وجود دارد. بر اساس نتایج پژوهش متقی و همکاران (1395)، 55% گردشگران خارجی قبل از ورود به ایران، وضعیت امنیتی ایران را به خاطر تبلیغات منفی رسانه‌ها بد می‌دانستند. 80% گردشگران پس از ورود به ایران، وضعیت امنیت را خوب می‌دانستند. یافته‌های پژوهش خادمی و همکاران (1394) حاکی از آن است که با محاسبه شدت همبستگی 72/0، امنیت در شهر کرمان باعث افزایش مدت اقامت گردشگران در شهر می‌شود. یافته‌های پژوهش صلواتی و مولایی (1394) نشان می‌دهد که از بین عوامل مؤثر بر امنیت؛ عملکرد پلیس، عامل فرهنگی، عامل اقتصادی و عملکرد رسانه‌ها، تأثیر معناداری بر احساس امنیت در بین گردشگران داشته است. بر اساس نتایج پژوهش کرمی دهکردی و همکاران (1391)، اعضای هیئت‌رئیس (پانل) دلفی در مجموع 9 گویه را به‌عنوان مهم‌ترین موانع امنیتی موجود توسعه گردشگری روستایی در استان چهارمحال و بختیاری معرفی کردند، گویه «امنیت

1- Umhlatlathuze

2- Mthembu

سرمایه‌گذار، به‌منظور سرمایه‌گذاری در توسعه گردشگری به حد کافی فراهم نگردیده است.» به‌عنوان نخستین اولویت، با بالاترین میانگین و با موافقت 88% از متخصصان، دارای بیشترین اهمیت بوده است.

تفاوت پژوهش حاضر با تحقیقات گذشته این است که به سنجش رابطه معنادار توسعه گردشگری و امنیت اکتفا نکرده، بلکه به تدوین راهبردهای توسعه گردشگری در استان‌های کشور پرداخته است. در واقع، تدوین راهبرد به‌عنوان یک خلأ در پژوهش‌های گذشته شناخته شده و این مقاله به دنبال پوشش آن است.

مبانی نظری پژوهش

بر اساس فرهنگ لغت آکسفورد (1999)، امنیت به «مصون بودن از خطر یا اضطراب» گفته می‌شود (حیدرزاده،¹ 2014: 1024). امنیت به وضعیتی اطلاق می‌گردد که فرد از خطر، حمله، آسیب، آتش، تقلب، حمله به حریم خصوصی، سرقت، ورود غیرقانونی و مواردی از این قبیل، آزاد است (اقدام،² 2014: 21). دامنه امنیت مسائلی اعم از نیازهای فردی (مانند غذا، بهداشت و سرپناه)، حفاظت در برابر جرم و جنایت، اثرات بلایای طبیعی، فناوری و نیازهای امنیت جمعی (مانند حفاظت در مقابل تروریسم شهری) را دربر می‌گیرد (بولامیل،³ 2009: 3). سطوح بالای شاخص جرم و جنایت به مجموعه‌ای از فاکتورهای پیچیده مشتمل بر گسترش سریع شهرنشینی، فقر مزمن و نابرابری، طرد اجتماعی، خشونت سیاسی، جرائم سازمان‌یافته، تعارض فرهنگ‌ها، ظهور سوءمصرف مواد مخدر و استفاده غیرقانونی، قاچاق مواد مخدر و ساختارهای خانواده اقدارگرا گفته می‌شود (شمس‌الدین و حسین،⁴ 2015: 225). افزون بر این، بر اساس اعلامیه جهانی حقوق بشر،⁵ امروزه موضوع امنیت یک «نیاز» نیست، بلکه یک «حق» به شمار می‌آید. امنیت مترادف با آزادی است، همه اعضای جامعه آن را به‌عنوان یک حق به رسمیت شناخته‌اند و از مزایای آن منتفع می‌شوند (فرش خیابانی و عمویی،⁶ 2014: 6).

1- Heidarzadeh

2- Aghdam

3 - Bulamile

4- Shamsuddin & Hussin

5- Universal Declaration of Human Rights

6- Farash Khiabani&Amoie

به اعتقاد متسفلد¹ (2000)، امنیت گردشگری به معنای مصونیت ادراک شده یا واقعی گردشگر هنگام مسافرت به مقصدی خاص است (حاجی اسماعیلی و کیانپور، 1393: 47). نظریه‌های زیادی در ارتباط با امنیت و گردشگری مطرح شده است. نظریه بیلی² (1982) در جست‌وجوی کشف ارتباط بین متغیرهای امنیتی در ایجاد شرایط جرم‌زا و افزایش تعداد جرائم علیه گردشگران در مقاصد گردشگری است. تبلیغات منفی در این نظریه، نقش تعیین‌کننده‌ای دارد. به‌عنوان مثال، تبلیغ در بالا بودن میزان جرم و جنایت در یک کشور، موجب عدم حضور گردشگران به آن کشور خواهد شد. همین‌طور افزایش تعداد نیروهای پلیس باعث کاهش بازدید مجدد گردشگران به آن منطقه خواهد شد؛ چراکه حضور زیاد پلیس در یک مکان معین را دلیلی بر ناامنی در آن مکان می‌دانند. بر اساس نظریه سلسله‌مراتب نیازهای مازلو، امنیت و احساس آن در مرحله دوم قرار دارد. عدم تأمین این نیاز، موجب افزایش ناامنی و ترس نزد گردشگران خواهد شد و لذت و شیرینی سفر و گردش را به دلهره و نگرانی تبدیل خواهد کرد. سارتوری³ رابطه بین مدرنیته و جهانی‌سازی را مطرح نمود. به اعتقاد او، تروریست‌ها به دنبال شهرت جهانی هستند و مراکز گردشگری مانند آهن‌رباهایی، آن‌ها را به سمت خود جذب می‌کند. در صورتی‌که پست‌مدرنیته به‌عنوان مفهوم محوری دهکده جهانی تلقی گردد، آن‌وقت این گردشگری است که از لحاظ اجتماعی به این دهکده قوام می‌بخشد و تروریسم در دنیای تصاویر از واقعه‌ای وحشتناک به واقعه‌ای نمادین تبدیل می‌گردد (شاهپوندی و همکاران، 1390: 149). افزون بر این، نظریه‌پردازان یک دسته‌بندی کلی در ارتباط با موضوع گردشگری و امنیت مطرح کرده‌اند (جدول شماره 1).

جدول 1: امنیت و گردشگری (1950-2010)

دوره	خصوصیات	ویژگی اصلی
گردشگری انبوه (دوره اول 1970-1950)	- امنیت گردشگری یک مبحث یک یا دوبعدی است. - تنها عناصر اندکی از مسائل امنیت مورد تمرکز بود (سلامت عمومی، سلامت بهداشتی، سلامت جاده) - درون عناصر امنیت تنها تعداد کمی عوامل مهم (مسائل عام بهداشتی، آب آشامیدنی، نیاز به واکسیناسیون، پاکیزگی توالت‌ها) در نظر گرفته شده است.	- امنیت در گردشگری به‌عنوان یکی از مسائل توریسم - نگرش ساده به درک مسئله امنیت در گردشگری

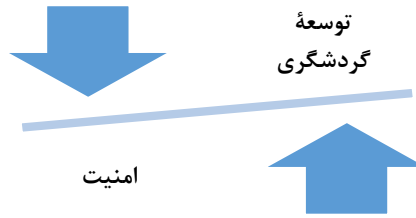
1- Mansfeld

2 - Bilie

3 - Sartori

ویژگی اصلی	خصوصیات	دوره
	<ul style="list-style-type: none"> - مسائل امنیتی در زمان و مکان محلی شده‌اند. - مسافرت مرتبط با خطرات و مشکلات در سطح جهانی صنعت گردشگری بروز نکرده است. - حل مسئله امنیت صرفاً وابسته به قوانین حاکمیت‌های ملی است. 	
	<ul style="list-style-type: none"> - آشکار شدن عوامل اضافی خطر در گردشگری (هوایماریایی، فعالیت‌های گردشگری به‌عنوان ابزار ستیز اجتماعی) 	
- دوره توسعه مفهوم امنیت گردشگری	<ul style="list-style-type: none"> - تهدیدهای مرتبط با امنیت در برخی مناطق جهان به سطح منطقه‌ای رسید (خاورمیانه، ایالت باسک). - شروع همکاری‌های گسترده جهانی در خصوص امنیت - توسعه فنی در ایمنی نظیر حمل‌ونقل هوایی - توجه سازمان جهانی گردشگری به ایمنی و امنیت گردشگران 	گردشگری انبوه (دوره اول) (1970-1990)
- دوره درک پیچیده از امنیت و ایمنی در گردشگری	<ul style="list-style-type: none"> - ظهور عناصر متعدد در درون مسئله امنیت گردشگری به خاطر جهانی‌سازی؛ چنانچه اقتصاد جهانی/ملی، جوامع و فرهنگ‌ها در سراسر شبکه گسترده ارتباطات (اینترنت)، تحرک (گردشگری)، تجارت کالا و خدمات (امنیت اطلاعات شخصی، امنیت محیطی، بلایای طبیعی، بیماری‌های واگیردار) یکپارچه شده است. - امنیت سفر به یک مسئله جهانی تبدیل شده و نمی‌توان به آن توجه نکرد. - تعداد مقصدها، موقعیت‌ها و گردشگران از طریق نبود امنیت کاهش یافته است. - نبود امنیت موجب رکود منطقه و کاهش جریان‌های گردشگری می‌شود. 	تغییر در گردشگری جهانی (1990-2010)
	(مأخذ: کووری و زیمانی ¹ ، 2011: 59؛ تقوایی و پرهیز، 1392: 108)	

شکل 1: مدل مفهومی پژوهش

روش‌شناسی

پژوهش حاضر از نوع توسعه‌ای و روش آن مبتنی بر برنامه‌ریزی راهبردی است. جامعه آماری پژوهش شامل خبرگان (اساتید، فارغ‌التحصیلان دکتری و کارشناسان ارشد دستگاه‌های اجرایی مرتبط) حوزه گردشگری، آمایش سرزمین، امنیت، آینده‌پژوهی، برنامه‌ریزی راهبردی، جامعه‌شناسی، جرم‌شناسی، جغرافیا و ... از دانشگاه‌های تهران، تربیت مدرس، شهید بهشتی و سازمان‌های مرتبط نظیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی است که 30 نفر از آن‌ها بر اساس روش گلوله برفی انتخاب است. در این روش اولین عضو نمونه، به طریقی انتخاب می‌شود که بیشترین ارتباط را با موضوع مورد پژوهش دارد. از طریق ارتباط این عضو با اعضای دیگر جامعه آماری، امکان دسترسی به سایر نمونه‌ها میسر می‌شود. به این ترتیب، اعضای نمونه حاصل شده، مانند یک شبکه اجتماعی به یکدیگر پیوند داشته و می‌توانند بیشترین اطلاعات را در مورد موضوع پژوهش و شناخت پدیده مورد نظر در اختیار محقق قرار دهند. این افراد دارای ویژگی‌های از قبیل سوابق مدیریت، پژوهش و تدریس در حوزه گردشگری، امنیت، آمایش سرزمین، جامعه‌شناسی، مدیریت استراتژیک و مطالعات فرهنگ و نیز کارشناسان اجرایی ارشد هستند. اطلاعات به دست آمده به وسیله روش SWOT و ماتریس QSPM تحلیل گردید. محدوده جغرافیایی پژوهش حاضر شامل 11 استان کشور واقع در پهنه شرقی و مرکزی کشور است که بیش از نیمی از وسعت کشور را در بر گرفته‌اند (شکل شماره 2).

شکل 2: محدوده جغرافیایی استان‌های شرقی و مرکزی ایران

یافته‌ها

پس از تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده و استنتاج نتایج، به شناسایی نقاط قوت و ضعف و همچنین تدوین راهبردهای توسعه گردشگری با رویکرد امنیتی با استفاده از روش برنامه‌ریزی راهبردی سوات (SWOT) پرداخته می‌شود. یافته‌های حاصل از بخش تحلیل نقاط قوت و ضعف توسعه گردشگری ملی در استان‌های مورد مطالعه با رویکرد امنیتی نشان می‌دهد که در بین نقاط قوت، استقرار تأسیسات، تجهیزات و اماکن فراغتی با دید امنیتی و وجود بسترهای لازم توسعه گردشگری بالاترین امتیاز (با نمره 0/18) را دارا می‌باشند. وجود زمین‌های مناسب به منظور گردشگری فرهنگی و تاریخی با امتیاز کمتری (نمره 0/11) به خود اختصاص داده است. در بین نقاط ضعف، مشکل جذب اعتبارات و سرمایه‌های لازم و ناشناس بودن منطقه و ضعف در اطلاع‌رسانی بهتر بیشترین امتیاز (با نمره 0/09) و عدم هماهنگی میان متولیان امر بخش‌های مختلف سازمانی کمترین امتیاز (با نمره 0/03) را دارا می‌باشند (جدول شماره 2).

جدول 2: ماتریس عوامل داخلی مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد امنیتی

عوامل داخلی سیستم				
امتیاز نهایی	رتبه	ضریب ثانویه	ضریب اولیه	
0/12	3/1	0/038	86	S1 - پراکندگی جاذبه‌های گردشگری در سطح استان‌ها
0/14	3/5	0/041	94	S2 - ارائه خدمات بیشتر جهت جذب گردشگری در مقایسه با مقاصد دیگر
0/16	3/7	0/043	97	S3 - شناخت مناطق مستعد خطر در پهنه استان‌ها
0/16	3/8	0/043	98	S4 - امنیت گردشگران در استان‌های مورد مطالعه
0/18	4	0/045	103	S5 - استقرار تأسیسات، تجهیزات و اماکن فراغتی با دید امنیتی
0/18	4	0/045	102	S6 - وجود بسترهای لازم توسعه گردشگری
0/17	3/9	0/044	100	S7 - امنیت اجتماعی در سطح منطقه
0/12	3/2	0/039	88	S8 - مقاومت‌سازی و استحکام سازه‌های حیاتی
0/16	3/8	0/043	99	S9 - آب‌وهوای مطبوع که جاذب گردشگری در هر چهار فصل می‌باشد
0/13	3/3	0/040	92	S10 - زیر نظر داشتن تردها و جابه‌جایی‌های کالا و انسان‌ها بین استان‌ها
0/12	3/2	0/039	88	S11 - رواج آداب و رسوم سنتی و محلی
0/11	3	0/036	83	S12 - وجود زمین‌های مناسب به منظور گردشگری فرهنگی و تاریخی
0/09	2	0/043	99	W1 - ناشناس بودن منطقه و ضعف در اطلاع‌رسانی بهتر و بیشتر
0/04	1/1	0/035	80	W2 - عدم وجود سیاست و راهبرد مقابله با بزهکاری
0/06	1/5	0/039	88	W3 - توزیع فضایی ناموزون امکانات زیربنایی و فعالیت‌های اقتصادی
0/08	1/9	0/042	96	W4 - کمبود زیرساخت‌ها و تأسیسات اقامتی، رفاهی، امکانات فراغتی در زمینه گردشگری
0/03	1	0/034	77	W5 - عدم هماهنگی میان متولیان بخش‌های مختلف سازمانی
0/04	1/2	0/036	82	W6 - توزیع نامتعادل خدمات و امکانات در استان‌ها
0/05	1/3	0/037	85	W7 - افزایش قاچاق و مبادلات غیررسمی در نواحی مرزی
0/07	1/8	0/041	93	W8 - نامناسب بودن زیرساخت‌های گردشگری منطقه
0/05	1/4	0/038	86	W9 - عدم توجه به نیازهای متنوع گروه‌های مختلف گردشگر
0/06	1/5	0/039	88	W10 - عدم وجود سیاست و راهبرد مقابله با ناامنی در ساختار سیاسی
0/06	1/5	0/039	88	W11 - ضعف مدیریتی و فقدان ثبات مدیریتی در بین نهادهای اداری استان‌ها
0/09	2	0/044	100	W12 - مشکل جذب اعتبارات و سرمایه‌های لازم
0/06	1/6	0/039	89	W13 - عدم نظارت بر دفاتر خدمات گردشگری به منظور افزایش کیفی سطح خدمات
2/55		1	2281	مجموع

بر اساس یافته‌های حاصل از بخش عوامل خارجی، در بین نقاط فرصت، تلاش برای جذب سرمایه‌های بخش خصوصی در حوزه گردشگری، وجود نیروی انسانی جوان در منطقه و توجه پدافندی به ویژگی‌های همان منطقه بیشترین امتیاز (با نمره 0/21) را به

خود اختصاص داده و وجود کارآفرینان در عرصه گردشگری کمترین امتیاز (با نمره 0/14) را دارد. در بین نقاط تهدید، تخریب محیط بر اثر اهمال گردشگران و از بین رفتن جذابیت‌های طبیعی بیشترین امتیاز (با نمره 0/11) و پیامدهای سیاسی ناشی از ناهنجاری‌ها و بزهکاری‌های اجتماعی کمترین امتیاز (با نمره 0/04) را دارند (جدول شماره 3).

جدول 3: ماتریس عوامل خارجی مؤثر بر توسعه گردشگری با رویکرد امنیتی

امتیاز نهایی	رتبه	ضریب ضریب ثانویه	ضریب اولیه	عوامل خارجی سیستم
0/16	3/4	0/047	92	O1 - قابلیت استتار، اختفا و حراست از استان‌های مورد مطالعه
0/21	4	0/054	104	O2 - تلاش برای جذب سرمایه‌های بخش خصوصی در حوزه گردشگری
0/21	3/9	0/053	102	O3 - وجود نیروی انسانی جوان در منطقه که زمینه بهره‌گیری از آن‌ها در بخش‌های مختلف را فراهم می‌سازد
0/14	3	0/045	88	O4 - وجود کارآفرینان در عرصه گردشگری
0/21	3/9	0/053	102	O5 - توجه پدافندی به ویژگی‌های همان منطقه (هوایی، زمینی، دریایی و ...)
0/18	3/6	0/051	98	O6 - استفاده از ظرفیت‌های مناطق برای توسعه توریسم سلامت
0/19	3/7	0/051	99	O7 - وجود امنیت در استان‌های مورد مطالعه
0/19	3/7	0/051	99	O8 - حجم عظیم سرمایه‌های بخش دولتی در بخش‌های غیرضروری که می‌توان به‌نوعی در بخش گردشگری استفاده گردد.
0/11	2	0/056	109	T1 - تخریب محیط بر اثر اهمال گردشگران و از بین رفتن جذابیت طبیعی
0/06	1/2	0/046	90	T2 - تروریسم (شیمیایی، رادیولوژی، بیولوژیکی، فیزیکی)
0/10	1/8	0/053	103	T3 - تأثیرات فرهنگی برون‌مرزی بر فضای فرهنگی استان‌ها
0/09	1/7	0/052	100	T4 - ناشناس بودن منطقه و ضعف در اطلاع‌رسانی بهتر و بیشتر
0/07	1/4	0/048	93	T5 - گران بودن خدمات مربوط به گردشگری که مانع اقبال عمومی می‌گردد
0/08	1/6	0/051	99	T6 - استفاده از نیروهای غیرمتخصص در برخی بخش‌های حساس
0/07	1/4	0/048	94	T7 - نگرش سودجویانه به پدیده گردشگری و بهره‌برداری منفی حداکثری از گردشگران
0/04	1	0/044	86	T8 - پیامدهای سیاسی ناشی از ناهنجاری‌ها و بزهکاری‌های اجتماعی
0/05	1/1	0/045	88	T9 - افزایش قیمت زمین و بورس‌سازی آن در منطقه به دلیل گسترش فعالیت‌های گردشگری
0/07	1/5	0/049	96	T10 - وجود بزهکاری و تخلفات اجتماعی و امنیتی در منطقه
0/09	1/7	0/052	100	T11 - روند روبه افزایش شاغلان بخش غیررسمی گردشگری
0/08	1/6	0/051	98	T12 - نابرابری جوامع شهری و روستایی
2/39			1940	مجموع

نقاط فرصت

نقاط تهدید

پس از شناسایی عوامل داخلی و خارجی و امتیازدهی و محاسبه ضریب نهایی آن‌ها به تعیین راهبردهای مناسب برای توسعه گردشگری ملی در استان‌های مورد مطالعه با

پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، سال دوازدهم، شماره سوم (پیاپی) چهل و هفتم، پاییز 1398

رویکرد امنیتی پرداخته شد. در جدول شماره (4)، راهبردهای توسعه گردشگری ملی در استان‌های مورد مطالعه با رویکرد امنیتی در چهار قسمت به‌عنوان راهبردهای تهاجمی (SO)، راهبردهای بازنگری (WO)، راهبردهای تنوع (ST) و راهبردهای تدافعی (WT) ارائه شدند. در این بخش تمرکز بیشتر بر راهبردهای تنوع یا همان بخش سوم است؛ زیرا در تجزیه و تحلیل عوامل داخلی و خارجی و در ماتریس موقعیت توسعه گردشگری ملی در استان‌های مورد مطالعه با رویکرد امنیتی در راهبردهای تنوع قرار گرفته است (جدول شماره 4).

جدول 4: ماتریس تعیین راهبرد استان‌های مورد مطالعه

ضعف w	قوت S
W1 - ناشناس بودن منطقه و ضعف در اطلاع‌رسانی بهتر و بیشتر	S1 - پراکندگی جاذبه‌های گردشگری
W2 - عدم وجود سیاست و راهبرد مقابله با بزهکاری	S2 - ارائه خدمات بیشتر جهت جذب گردشگری در مقایسه با مقاصد دیگر
W3 - توزیع فضایی ناموزون امکانات زیربنایی و فعالیت‌های اقتصادی	S3 - شناخت مناطق مستعد خطر در رفاهی، امکانات فراغتی درزمینه گردشگری
W4 - کمبود زیرساخت‌ها و تأسیسات اقامتی،	S4 - امنیت گردشگران در استان‌های
W5 - عدم هماهنگی میان متولیان بخش‌های مختلف سازمانی	S5 - استقرار تأسیسات، تجهیزات و امکانات امکان فراغتی با دید امنیتی
W6 - توزیع نامتعادل خدمات و امکانات در استان‌ها	S6 - وجود بسترهای لازم توسعه گردشگری
W7 - افزایش قاچاق و مبادلات غیررسمی در نواحی مرزی	S7 - امنیت اجتماعی در سطح منطقه
W8 - نامناسب بودن زیرساخت‌های مقاوم‌سازی و استحکام سازه‌های گردشگری منطقه	S8 - مقابله با ناامنی در ساختار سیاسی
W9 - عدم توجه به نیازهای متنوع حیاتی	S9 - آسودگی در هر چهار فصل می‌باشد
W10 - عدم وجود سیاست و راهبرد	S10 - زیر نظر داشتن تردها و مقابله با ناامنی در ساختار سیاسی
W11 - ضعف مدیریتی و فقدان ثبات استان‌ها	S11 - رواج آداب و رسوم سنتی و محلی
W12 - مشکل جذب اعتبارات و	S12 - وجود زمین‌های مناسب به‌منظور سرمایه‌های لازم
W13 - عدم نظارت بر دفاتر خدمات گردشگری فرهنگی و تاریخی	S13 - عدم نظارت بر دفاتر خدمات گردشگری به‌منظور افزایش کیفی سطح خدمات

ماتریس SWOT

فرصت O	استراتژی SO	استراتژی WO
O1 - قابلیت استتار، اختفا و حراست از مناطق مورد مطالعه	SO1 - توسعه صنعت گردشگری متناسب با ظرفیت‌های طبیعی، تاریخی و فرهنگی مناطق جهت جذب گردشگر داخلی و خارجی (S1, O6).	WO1 - مقابله با محدودیت‌های فصلی بودن گردشگری با به‌کارگیری ظرفیت‌های بالای منطقه به‌واسطه وجود جاذبه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی شهر (W4, W8, O6)
O2 - تلاش برای جذب سرمایه‌های بخش خصوصی در حوزه گردشگری	SO2 - بهبود و توسعه امنیت گردشگران (S4, S7, O7).	WO2 - ایجاد ابتکار در تبلیغات و شناساندن منطقه در سطح ملی به‌منظور توسعه امر بازاریابی (W9, W13, O2)
O3 - وجود نیروی انسانی جوان در منطقه که زمینه بهره‌گیری از آن‌ها در بخش‌های مختلف را فراهم می‌سازد	SO3 - تقویت زمینه‌های مناسب برای توسعه گردشگری (S1, S6, O2).	WO3 - بسترسازی برای سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی جهت بهبود زیرساخت‌های کالبدی و محیطی در توسعه گردشگری (W4, W12, O5, O8)
O4 - وجود کارآفرینان در عرصه گردشگری	SO4 - بهره‌گیری از نیروهای جوان و فعال در راستای بهبود خدمات و توسعه مشاغل مرتبط با گردشگری (S12, O4).	WO4 - بهره‌گیری از آداب و سنن محلی، تاریخ و فرهنگ منحصربه‌فرد منطقه در آیین‌ها و جشن‌های ملی و مذهبی منحصربه‌فرد (S11, O3).
O5 - توجه پدافندی به ویژگی‌های همان منطقه (هوایی، زمینی، دریایی و ...)	SO5 - توجه بیشتر به برپایی مراسم، نمایشگاه‌ها و جشنواره‌ها جهت معرفی مناطق (W5, O2, O6).	WO5 - توسعه برنامه‌هایی برای جلوگیری از قاچاق کالا در نواحی مرزی (W7, O1)
O6 - استفاده از ظرفیت‌های مناطق برای توسعه توریسم سلامت	SO6 - بسترسازی برای سرمایه‌گذارهای دولتی و خصوصی جهت انجام پروژه‌های گردشگری و فراغتی در استان‌های مورد مطالعه (S9, O2, O8).	WO6 - تمرکز بر سیاست‌ها و راهبردهای مقابله با ناامنی در ساختار سیاسی با توجه به ویژگی‌های هر منطقه در پهنه شرقی و مرکزی کشور (W10, O1, O5)
O7 - وجود امنیت در مناطق مورد مطالعه	ST1 - ایجاد قوانین و مقررات حمایتی	WT1 - آسیب‌شناسی توزیع فضایی گردشگران و از بین رفتن جذابیت طبیعی
O8 - حجم عظیم سرمایه‌های بخش دولتی در بخش‌های غیرضروری که می‌توان به‌نوعی در بخش گردشگری استفاده گردد.	ST2 - تنوع قیمت‌های خدمات مربوط به جاذبه‌ها و زیرساخت‌های موجود در بخش	T2 - توریسم (شیمیایی، رادیولوژی، کئی، بیولوژیکی، فیزیکی)
	ST3 - تقویت و ایجاد نمایشگاه‌های شهروندان و مردم محلی جهت شناسایی فصلی و دائمی در استان‌های مورد مطالعه هرچه بیشتر مزایا و معایب گردشگری و اطلاع‌رسانی گسترده در سطح کشور و (W1, T1)	T3 - توریسم (شیمیایی، رادیولوژی، کئی، بیولوژیکی، فیزیکی)
	ST4 - بهره‌گیری از نیروهای جوان، تأثیرات فرهنگی برون‌مرزی بر فرهنگ گردشگری و بهره‌برداری منفی باسواد و متخصص بومی در بخش‌های استان‌ها و ارائه راهکارهای مقابله با آن	T4 - ناشناس بودن منطقه و ضعف در گردشگری جهت استقبال عموم مردم گردشگری (W8, W4, W9, T4, T9)
	ST5 - تقویت و ایجاد نمایشگاه‌های شهروندان و مردم محلی جهت شناسایی فصلی و دائمی در استان‌های مورد مطالعه هرچه بیشتر مزایا و معایب گردشگری و اطلاع‌رسانی گسترده در سطح کشور و (W1, T1)	T5 - تأثیرات فرهنگی برون‌مرزی بر و تأثیرات فرهنگی برون‌مرزی بر فرهنگ گردشگری
	ST6 - عرضه محصولات فرهنگی، بومی و محلی شهروندان و مردم محلی جهت شناسایی فصلی و دائمی در استان‌های مورد مطالعه هرچه بیشتر مزایا و معایب گردشگری و اطلاع‌رسانی گسترده در سطح کشور و (W1, T1)	T6 - اطلاع‌رسانی بهتر و بیشتر
	ST7 - بهره‌گیری از نیروهای جوان، تأثیرات فرهنگی برون‌مرزی بر فرهنگ گردشگری و بهره‌برداری منفی باسواد و متخصص بومی در بخش‌های استان‌ها و ارائه راهکارهای مقابله با آن	T7 - نگرش سودجویانه به پدیده گردشگری و بهره‌برداری منفی
	ST8 - بهره‌گیری از نیروهای جوان، تأثیرات فرهنگی برون‌مرزی بر فرهنگ گردشگری و بهره‌برداری منفی باسواد و متخصص بومی در بخش‌های استان‌ها و ارائه راهکارهای مقابله با آن	T8 - نگرش سودجویانه به پدیده گردشگری و بهره‌برداری منفی
تهدید T	استراتژی ST	استراتژی WT

مختلف جهت افزایش امنیت گردشگران (W2, T3)	حداکثری از گردشگران
WT5 - ایجاد مدیریت یکپارچه در زمینه‌ها	T8 - پیامدهای سیاسی ناشی از در مناطق مورد مطالعه (S4, T6).
ST5 - برنامه‌ریزی مناسب برای توسعه خدمات و امکانات گردشگری	ناهنجاری‌ها و بزهکاری‌های اجتماعی
(W11, W12, T4, T7, T9)	T9 - افزایش قیمت زمین و جلوگیری از تخلفات اجتماعی و امنیتی
WT6 S10 - نظارت و مدیریت محیط و حفظ	بورس‌بازی آن در منطقه به دلیل در سطح استان‌های مورد مطالعه (, S10, T2)
ویژگی‌های اجتماعی فرهنگی افراد بومی در	گسترش فعالیت‌های گردشگری
(W13, T3)	T10 - وجود بزهکاری و تخلفات
برخورد با گردشگران	اجتماعی و امنیتی در منطقه
گردشگری در استان‌های مورد مطالعه و	T11 - روند رو به افزایش شاغلین
آسیب‌شناسی افزایش قیمت زمین و	بخش غیررسمی گردشگری
بورس (بها بازار) بازی آن و برنامه‌ریزی	T12 - نابرابری جوامع شهری و
برای جلوگیری از آن (S12: T7, T9)	روستایی
ST7 - آسیب‌شناسی مناطق مستعد	
خطر و ناهنجاری‌های اجتماعی - فرهنگی	
در پهنه استان‌ها و برنامه‌ریزی برای	
برون‌رفت از وضعیت حال حاضر (, S3, T3, T8).	
ST8 - آسیب‌شناسی افزایش شاغلان	
بخش غیررسمی و زیر نظر داشتن تردها	
و جابه‌جایی‌های کالا و انسان‌ها بین	
استان‌ها (S10, T11).	

در این بخش با توجه به اینکه ماتریس تصمیم در قسمت تنوع (ST) قرار گرفته، از بین راهبردهای تنوع، پنج راهبرد که از سایر مهم‌تر بودند انتخاب شدند و با توجه به تجزیه و تحلیل ماتریس QSPM و نمره جذابیت و امتیاز نهایی آن‌ها، رتبه‌بندی شده‌اند (جدول شماره 5).

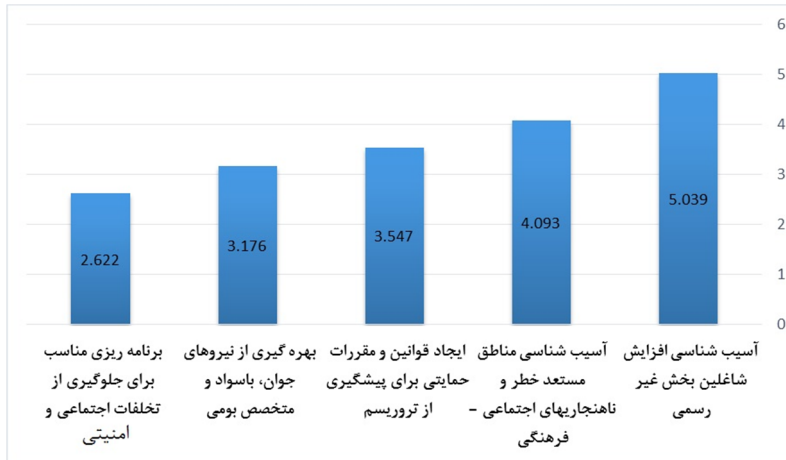
جدول 5: اولویت‌بندی راهبردها، ماتریس QSPM

راهبردهای توسعه فرهنگی اجتماعی	اولویت‌بندی											
	ST8 آسپ‌شناسی افزایش شاغلان بخش غیررسمی و زیر نظر داشتن تردها و جابه‌جایی‌های کالا و انسان‌ها بین استان‌ها و توزیع بهینه خدمات با توجه به پتانسیل‌های هر محیط (S10, T11).	ST7- آسپ‌شناسی مناطق مستعد خطر و ناهنجاری‌های اجتماعی - فرهنگی در پهنه استان‌ها و برنامه‌ریزی برای برون‌رفت از وضعیت حاضر (S3, T3, T8).	ST5 - برنامه‌ریزی مناسب برای جلوگیری از تخلقات اجتماعی و امنیتی در سطح استان‌های مورد مطالعه (S10, T2).	ST4 - بهره‌گیری از نیروهای جوان، باسواد و متخصص بومی در بخش‌های مختلف جهت افزایش امنیت گردشگران در استان‌های مورد مطالعه (S4, T6).	ST1-ایجاد قوانین و مقررات حمایتی برای پیشگیری از تروریسم، جلوگیری از تخریب بناهای فرهنگی - تاریخی و بهره‌گیری از شیوه‌های صحیح مدیریتی جهت جلوگیری از تخریب اماکن فرهنگی و تاریخی. (S9,S12, T1, T2)	راهبردهای توسعه فرهنگی اجتماعی						
عوامل داخلی و خارجی	نمره جذابیت نهایی	نمره جذابیت نهایی	نمره جذابیت نهایی	نمره جذابیت نهایی	نمره جذابیت نهایی	نمره جذابیت نهایی	نمره جذابیت نهایی	نمره جذابیت نهایی	نمره جذابیت نهایی	نمره جذابیت نهایی	نمره جذابیت نهایی	
عوامل داخلی												
S1	0/038	-	0	-	0/038	1	0	-	0/038	S1		
S2	0/041	-	0	-	0/041	1	0	-	0/041	S2		
S3	0/043	-	0/172	4	0/086	2	0	-	0/043	S3		
S4	0/043	-	0/172	4	0/129	3	0/172	4	0	0/043	S4	
S5	0/045	2	0/18	4	0/135	3	0/09	2	0/045	S5		
S6	0/045	2	0	-	0	-	0/09	2	0/045	S6		
S7	0/044	3	0/176	4	0/088	2	0/132	3	0/044	S7		
S8	0/039	-	0/078	2	0	-	0	-	0/039	S8		
S9	0/043	4	0	-	0/043	1	0/172	4	0/043	S9		
S10	0/040	3	0/16	4	0/08	2	0/12	3	0/040	S10		
S11	0/039	-	0	-	0	-	0/117	-	0/039	S11		
S12	0/036	4	0/072	2	0/072	2	0/144	4	0/036	S12		
W1	0/043	-	0/043	1	0	-	0/043	1	0	0/043	W1	
W2	0/035	3	0/14	4	0/105	3	0	-	0/105	3	0/035	W2
W3	0/039	-	0/039	1	0/078	2	0	-	0	-	0/039	W3
W4	0/042	3	0/042	1	0	-	0/084	2	0/126	3	0/042	W4
W5	0/034	-	0/068	2	0	-	0	-	0	-	0/034	W5
W6	0/036	-	0/036	1	0	0	0	-	0	-	0/036	W6
W7	0/037	3	0/148	4	0/074	2	0/111	3	0/037	3	0/037	W7

پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، سال دوازدهم، شماره سوم (پیاپی) چهل و هفتم، پاییز 1398

0/041	1	0/041	1	0	-	0/041	1	0/082	2	0/041	W8
0	-	0/038	1	0	-	0	-	0/038	1	0/038	W9
0/156	4	0/156	4	0/156	4	0/468	3	0/156	4	0/039	W10
0/117	3	0/117	3	0/078	2	0/039	1	0/039	1	0/039	W11
0/088	2	0/044	1	0/088	2	0/044	1	0	-	0/044	W12
0/117	3	0/039	1	0	-	0/234	3	0/078	2	0/039	W13
عوامل خارجی											
0/141	3	0/188	4	0/094	2	0/094	2	0/094	2	0/047	O1
0/162	3	0	0	0/162	3	0	-	0/054	1	0/054	O2
0/159	3	0/053	1	0/106	2	0/212	4	0/053	1	0/053	O3
0/045	1	0	-	0/045	1	0/135	3	0	-	0/045	O4
0/212	4	0/212	4	0/053	1	0/106	2	0/106	2	0/053	O5
0/102	2	0	0	0	-	0/051	1	0/102	2	0/051	O6
0/153	3	0/153	3	0	-	0/153	3	0/102	2	0/051	O7
0/153	3	0/051	1	0	-	0/102	2	0/102	2	0/051	O8
0/112	2	0/112	2	0	-	0/056	1	0/224	4	0/056	T1
0/184	4	0/184	4	0/092	2	0/138	3	0/184	4	0/046	T2
0/159	3	0/159	3	0/106	2	0	-	0/159	3	0/053	T3
0/052	1	0/104	2	0/104	2	0	-	0/052	1	0/052	T4
0/192	4	0	0	0	-	0	-	0	-	0/048	T5
0/102	2	0/051	1	0/153	3	0/153	3	0	-	0/051	T6
0/192	4	0/144	3	0	-	0/096	2	0/096	2	0/048	T7
0/176	4	0/176	4	0/044	1	0	-	0/132	3	0/044	T8
0/09	2	0/09	2	0	-	0	-	0/135	3	0/045	T9
0/196	4	0/196	4	0	-	0/098	2	0/196	4	0/049	T10
0/208	4	0/208	4	0/104	2	0	-	0/156	3	0/052	T11
0/051	1	0/051	1	0/051	1	0	-	0	-	0/051	T12
5/039	-	4/093	-	2/622	-	3/176	-	3/547	-	مجموع	

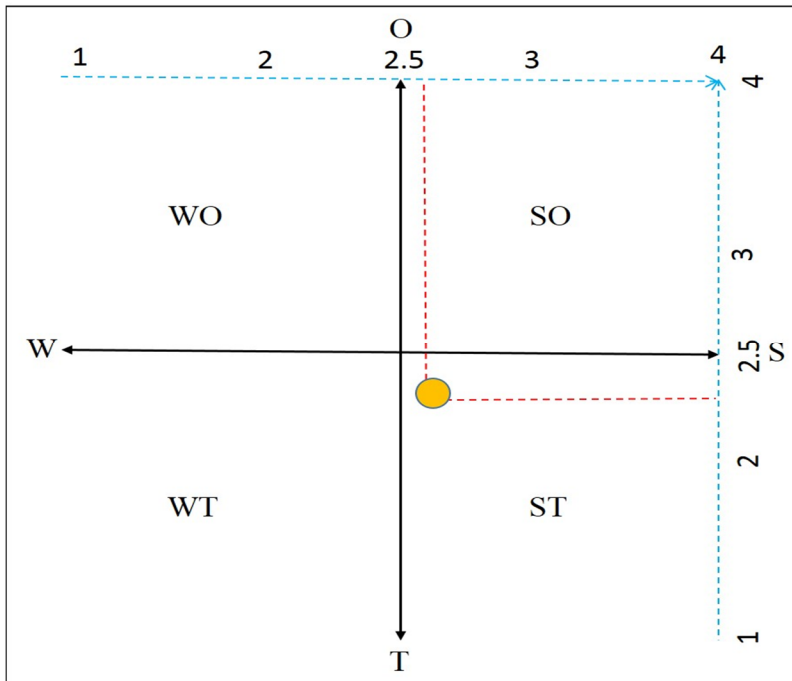
با توجه به تجزیه و تحلیل QSPM در جدول بالا، در مجموع، پنج راهبرد ارائه شده است. البته ذکر این نکته حائز اهمیت است که راهبردهایی که در این بخش مطرح شده‌اند همگی بهینه هستند و با رتبه‌بندی اولویت آن‌ها مشخص شد و اینکه کدام راهبرد نسبت به سایر راهبردها جنبه عملی‌تری دارد (شکل شماره 3).

شکل 3: اولویت بندی راهبردهای توسعه گردشگری با رویکرد امنیت ملی در استان های پهنه شرقی و مرکزی کشور

نتیجه گیری

امنیت به عنوان مهم ترین عامل توسعه گردشگری، یکی از اصول مسلم برنامه ریزی گردشگری و تعیین راهبرد توسعه به شمار می آید. در راستای پاسخ به سؤال و هدف اصلی پژوهش، به تحلیل عوامل داخلی و خارجی مرتبط با توسعه گردشگری بر مبنای رویکرد امنیتی در استان های شرقی و مرکزی کشور پرداخته شد. تعداد عوامل داخلی مشتمل بر 25 عامل (12 نقطه قوت و 13 نقطه ضعف) و عوامل بیرونی شامل 20 عامل (8 فرصت و 12 تهدید) هستند. محاسبات انجام شده نشان می دهد که امتیاز مربوط به نقاط داخلی (نقاط قوت و ضعف) برابر با $2/55$ و امتیاز عوامل خارجی (فرصت ها و تهدیدها) معادل $2/39$ است. این آمار نشان دهنده آن است که نقاط داخلی در استان های شرقی و مرکزی کشور از قوت بیشتری برخوردار است. با توجه به ماتریس SWOT، موقعیت توسعه گردشگری ملی در استان های مورد مطالعه با رویکرد امنیتی در قسمت راهبردهای تنوع (ST) قرار گرفت. به همین دلیل برای توسعه گردشگری در استان های مورد مطالعه با رویکرد امنیتی بر راهبردهای تنوع تمرکز گردید. در واقع، اولویت توسعه گردشگری در استان های مورد مطالعه باید مبتنی بر راهبرد تنوع باشد (شکل شماره 4).

شکل 4: ارائه راهبرد توسعه گردشگری ملی در استان‌های مورد مطالعه با رویکرد امنیت

در راستای راهبرد تنوع (ST) پنج راهبرد عمده برای توسعه گردشگری با رویکرد امنیت ملی در استان‌های شرقی و مرکزی کشور با استفاده از مدل SWOT و QSPM استخراج شد که عبارت‌اند از:

(1) «آسیب‌شناسی افزایش شاغلان بخش غیررسمی گردشگری و زیر نظر داشتن تردها و جابه‌جایی‌های کالا و انسان‌ها بین استان‌ها و توزیع بهینه خدمات با توجه به پتانسیل‌های هر محیط» (با امتیاز 5/039) به‌عنوان بهترین راهبرد برای توسعه گردشگری با تأکید بر ملاحظات امنیتی در پهنه شرقی و مرکزی کشور انتخاب شد.

(2) «آسیب‌شناسی مناطق مستعد خطر و ناهنجاری‌های اجتماعی - فرهنگی در پهنه استان‌ها و برنامه‌ریزی برای برون‌رفت از وضعیت حاضر» (با امتیاز 4/093)؛

- (3) «ایجاد قوانین و مقررات حمایتی برای پیشگیری از تروریسم، جلوگیری از تخریب بناهای فرهنگی- تاریخی و بهره‌گیری از شیوه‌های صحیح مدیریتی جهت جلوگیری از تخریب اماکن فرهنگی و تاریخی» (با امتیاز 3/547)؛
- (4) «بهره‌گیری از نیروهای جوان، باسواد و متخصص بومی در بخش‌های مختلف جهت افزایش امنیت گردشگران در مناطق مورد مطالعه» (با امتیاز 3/176)؛
- (5) «برنامه‌ریزی مناسب برای جلوگیری از تخلفات اجتماعی و امنیتی در سطح استان‌های مورد مطالعه» (با امتیاز 2/622). نتایج پژوهش حاضر با تحقیقاتی نظیر موقریاک و قربانی، 1397؛ خادمی و همکاران، 1394؛ رضازاده و همکاران، 1394 همسو است؛ چراکه آن‌ها بر راهبردهایی نظیر تأسیس پلیس گردشگری، برخورد با فعالیت‌های مجرمانه در مناطق گردشگری، لزوم مقررات حامی ساکنان محلی مناطق گردشگری، توجه به نیروهای خبره محلی، مشارکت ساکنان، بسترسازی و اطلاع‌رسانی تأکید می‌کنند. دستاورد پژوهش حاضر این است که توسعه گردشگری در استان‌های شرقی و مرکزی کشور بیش از هر چیزی از راه تقویت نقاط قوت و کنترل تهدیدها امکان‌پذیر است. این امر تنها از طریق یک برنامه راهبردی، هدفمند و دقیق و توجه به مؤلفه‌هایی نظیر امنیت، تدوین مقررات، اشتغال‌زائی، مشارکت ساکنان و متخصصان محلی، اطلاع‌رسانی و غیره قابل تحقق است.

پیشنهادها

- (1) مسیربندی گردشگری استان‌های موردنظر با استفاده از متخصصان مربوطه جهت گسترش ارتباطات میان جامعه مبدأ گردشگر و گردشگرپذیر جامعه در راستای افزایش احساس امنیت گردشگران؛
- (2) راه‌اندازی پلیس جامعه گردشگر به‌عنوان نیروی ویژه در درون نیروی انتظامی با به‌کارگیری افراد محلی جهت جلوگیری از نزاع‌ها، تخلفات اجتماعی و امنیتی در سطح استان‌های مورد مطالعه؛

- 3) تعیین پهنه‌های مستعد جرم در استان‌های مورد مطالعه و افزایش نظارت مستقیم و غیرمستقیم پلیس جامعه گردشگر از طریق گشت مکرر و مشارکت اطلاعاتی ساکنان محلی و همین‌طور عدم برگزاری تورهای گردشگری در این پهنه‌ها؛
- 4) ایجاد مشاغل جدید در زمینه امنیت و سهیم کردن گروه‌های اجتماعی در زمینه تأمین امنیت گردشگران؛
- 5) تدوین و تصویب قوانین جهت توسعه زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و امکانات گردشگری در استان‌های مرزی برای اعتمادسازی و همگامی ساکنان این استان‌ها در تأمین امنیت.

منابع

- تقوایی، مسعود؛ پرهیز، فریاد (1392). «نقش امنیت گردشگران در جذب گردشگران خارجی به ایران» پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، سال ششم، شماره بیست و سوم، صص 95-118.
- حاجی اسماعیلی، لیل؛ کیانیپور، مسعود (1393). «امنیت گردشگری و مشکلات آن از دیدگاه مدیران دفاتر خدمات جهانگردی در استان اصفهان». پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، سال سوم، شماره هشتم، صص 45-60.
- خادمی، حسین؛ رضازاده، ساجد؛ رضایی، زهرا (1394). «تحلیل تأثیر امنیت شهری در توسعه گردشگری (مورد مطالعه: شهر کرمان)». پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، سال دوازدهم، شماره سوم، صص 103-126.
- رضازاده، ساجد؛ سلیمانی هونی، امنیه؛ رضایی، زهرا؛ گنجه کویری، حسن (1394). «تحلیل تأثیر امنیت شهری در توسعه گردشگری (مورد مطالعه: شهر جیرفت)». سومین همایش ملی گردشگری، جغرافیا و محیط‌زیست پایدار، همدان.
- سرور، رحیم؛ محمدی حمیدی، سمیه (1393). «بررسی شاخص‌های توسعه در مناطق مرزی در راستای تحقق امنیت پایدار (مورد مطالعه: شهرستان‌های مرزی استان آذربایجان غربی)». پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، سال دوم، شماره هفتم، صص 25-54.
- شاه‌یوندی، احمد؛ ریسی وانانی، رضا؛ سلطانی، مرضیه (1390). «تأثیر امنیت روانی و اجتماعی بر جذب گردشگران خارجی (نمونه موردی: گردشگران خارجی وارد شده به شهر اصفهان در سال 1389)». پژوهش‌نامه نظم و امنیت انتظامی، سال اول، شماره چهارم، صص 137-165.
- صلواتی، عادل؛ مولایی، سوران (1394). «بررسی عوامل مؤثر بر احساس امنیت گردشگران (مورد مطالعه: شهر سنندج)». پژوهش‌نامه نظم و امنیت اجتماعی، سال هشتم، شماره سی و دوم، صص 91-120.
- ضرابی، اصغر؛ زنگنه، مهدی (1389). «جایگاه امنیت اجتماعی در توسعه پایدار گردشگری با تأکید بر ایران». همایش منطقه‌ای صنعت توریسم، دانشگاه آزاد خمینی‌شهر، خمینی‌شهر.
- قربانی‌سپهر، آرش؛ متقی، افشین؛ صمدزاده، حسن؛ دلالت، مراد (1398). «تحلیل تهدیدات طبیعی و انسانی سیستان و بلوچستان و پیامدهای امنیتی آن». پژوهش‌نامه نظم و امنیت اجتماعی، سال دوازدهم، شماره چهل و پنجم، صص 33-59.
- ضرابی، اصغر؛ دهقان‌نیا، محمد منصور (1396). «سنجش عوامل مؤثر بر ارتقاء امنیت گردشگری (مورد مطالعه: کلان‌شهر اصفهان)». پژوهش‌نامه نظم و امنیت اجتماعی، سال دهم، شماره چهلیم، صص 109-136.

- کرمی دهکردی، مهدی؛ کلانتری، خلیل؛ باباجانی، آرزو (1391). «شناسایی و اولویت‌بندی مواع توسعه گردشگری روستایی در حوزه امنیت با استفاده از تکنیک دلفی (مورد مطالعه: استان چهارمحال و بختیاری)». پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، سال اول، شماره چهارم، صص 59-74.
- متقی، سمیرا؛ صادقی، محمد؛ دلالت، مراد (1395). «نقش امنیت در توسعه گردشگری خارجی (نمونه موردی: گردشگران خارجی شهر یزد)». نشریه گردشگری شهری، سال سوم، شماره اول، صص 71-91.
- مظفری، جلال (1394). «امنیت شهری و توسعه گردشگری». همایش ملی نگاهی نو به شهرسازی، امنیت و پیشگیری از وقوع جرم در فضاهای شهری، تبریز، شهرداری کلان‌شهر تبریز، دادگستری کل استان آذربایجان شرقی.
- موقریاک، علی؛ قربانی، فاطمه (1397). «جایگاه گردشگری در امنیت ملی و روند توسعه کشورها (مورد مطالعه: کشور ایران)». فصلنامه جغرافیایی فضای گردشگری، سال هفتم، شماره بیست و ششم، صص 1-25.
- Abdul Hakeem, Sheikh Md. Hossein Khan, Md Yusuf. (2018). Urban tourism: the perspective on tourism impacts in Cambridge, United Kingdom, Marketing and Management of Innovations, 3(2018):268-275.
- Aghdam, Yadrandji Sasan. (2014). Application of creativity tools to enhance the design of inherently safer urban infrastructure. Master Thesis of Philosophy, Imperial College London, Department of Mechanical Engineering Imperial College London.
- Ashworth, Gregory. Page, Stephen J. (2011). Urban tourism research: Recent progress and current paradoxes, Tourism Management, 32 (2011) 1-15.
- Brayley, Russell Edward. (2010). An analysis of destination attractiveness and the use of psychographics and demographics in segmentation of the within-state tourism market, Ph. D. Thesis, Texas A & M University.
- Bulamile, Ludigija Boniface. (2009). Homeowners' Architectural Responses to Crime in Dar Es Salaam, Its impacts and implications to urban architecture, urban design and urban management. Doctoral Thesis in Built Environment Analysis Stockholm, School of Architecture and the Built Environment Department of Urban Planning and Environment, Sweden.
- Bynum, Wani. (2011). Tourist attraction. Nature, 361(6414): 696-696.
- Fernandez, Mary Frances. (2005). Crime Prevention and the Perception of Safety in Campus Design. A Master Degree Thesis of Landscape Architecture, School of Landscape Architecture, Graduate Faculty of the Louisiana State University.
- Heidarzadeh, Zahra. (2014). Achieving sustainable urban security in insecure areas with CPTED approach (Case Study: Javadieh neighborhood of Bojnourd),

- International Journal of Scientific Engineering and Technology, 3(8): 1024-1030.
- Kalaivani, R. Madha Suresh, V. Sanjeeve Prasad S. Kaleel, M.I.M. (2018). Urban Tourism: A Role of Government Policy and Strategies of Tourism in Tamil Nadu, Proceedings of the Third International Symposium: 55-65.
 - Kôvári, Istvan. Zimányi, Krisztina. (2011). Safety and Security in the Age of Global Tourism (The changing role and conception of Safety and Security in Tourism), Applied Studies in Agribusiness and Commerce, 42(1): 59-61.
 - Mthembu, Nompumelelo. (2009). Tourism Crime, Safety and Security in the Umhlathuze District Municipality. MS Thesis of Recreation and Tourism, Faculty of Arts, University of New Zealand.
 - Shamim, A. Muzafar, A. (2014). Impact of conflict on tourist flow and spatial distribution of tourists in Kashmir valley, World Applied Sciences Journal, 31(6): 1160-1167.
 - Shamsuddin, Shuhana. Hussin, Natasha Azim. (2015). Safe city concept and crime prevention through environmental design (CPTED) for urban sustainability in Malaysian cities. American Transactions on Engineering & Applied Sciences, 2(3), 223-245.
 - Tan, Chuie-Hong. Chong, Xin-Wei. Ho, Sin-Ban. (2017). Significance of safety and security issues on tourism industry in Malaysia. Sci. Int. (Lahore), 29(2): 471-475.